

พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาล

บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น

The nurse students perception about caring behavior of nurse preceptors

in clinical teaching nursing care person with health problem practicum 3

Boromarajonani College of Nursing KhonKean

รุ่งทิพย์ พรหมบุตร *

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 คน จำนวน 75 คน เครื่องมือเก็บข้อมูลวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม ประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 70 ข้อแบ่งเป็น 10 ด้าน ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีความเอื้ออาทรของวัตสัน โดยผู้วิจัยพัฒนาจากแบบสอบถามของ สุพจน์ แก้วบุद्धิ (2549) มีความเชื่อมั่น เท่ากับ .97 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$, $SD=0.58$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุดคือด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพการช่วยเหลือที่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ($\bar{x} = 4.52$, $SD=0.57$) มี 9 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสร้างค่านิยมเห็นแก่ประโยชน์ต่อผู้อื่น และมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ด้านการสร้างศรัทธาและความหวัง ด้านการไวต่อความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ด้านยอมรับการแสดงออกถึงความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบ ด้านการใช้กระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์ ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในกระบวนการเรียนการสอน ด้านการประทับประคองสนับสนุนและแก้ไขสิ่งแวดลอม ทางด้านกายภาพ จิต สังคมและจิตวิญญาณ ด้านการช่วยเหลือเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล และ ด้านการสร้างเสริมพลังจิตวิญญาณในการมีชีวิต เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือพยาบาลที่เลี้ยงสร้างบรรยากาศเป็นกันเอง ยิ้มแย้ม แจ่มใสสบตา มองหน้า ขณะพูดคุยกับนักศึกษา ($\bar{x} = 4.69$, $SD=0.49$) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พยาบาลที่เลี้ยงกระตุ้นให้นักศึกษาเปิดเผยหรือเล่าระบายความรู้สึกของตนเองทั้งทางลบและทางบวก ($\bar{x} = 3.82$, $SD=0.74$) **ข้อค้นพบจากการวิจัย** นักศึกษาประทับใจพยาบาลที่เลี้ยงที่เอาใจใส่ดูแลอย่างดี นักศึกษาสะท้อนว่าเมื่อจบเป็นพยาบาลจะดูแลรุ่นน้องอย่างที่ได้รับดูแลที่ดีจากพยาบาลที่เลี้ยง และนักศึกษายกจะกลับมาทำงานร่วมกับพยาบาลที่เลี้ยงเมื่อเรียนจบ

คำสำคัญ: พฤติกรรมความเอื้ออาทร , พยาบาลที่เลี้ยง

* พยาบาลวิชาชีพด้านการสอน กลุ่มวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีการปฏิบัติเป็นแกนกลาง (Practice Oriented Discipline) เน้นการดูแลบุคคลแบบองค์รวม คือ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ดังนั้นพยาบาลนอกจากจะต้องมีความรู้ทางวิชาการ มีความชำนาญด้านปฏิบัติการพยาบาลแล้ว ยังจำเป็นต้องเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่แสดงออกซึ่งเอื้ออาทรต่อผู้ป่วยและผู้รับบริการ ความเอื้ออาทร เป็นความรู้สึกที่ดีที่เป็นบ่อเกิดความรัก ความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน เน้นความรู้สึกด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคล ความเอื้ออาทรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญควบคู่กับวิถีชีวิตของคนไทย มีในหลักพุทธศาสนา แต่มักไม่ได้นำสิ่งเหล่านี้มากล่าวถึงในแง่ของวิชาการมากนัก อาจกล่าวได้ว่าความเอื้ออาทรไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือใหม่สำหรับพยาบาลไทย การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมความเอื้ออาทรนั้น มีหลากหลายพฤติกรรม เช่น ความเข้าใจ การให้เกียรติ ให้เวลา ชีตหุ่น เปิดเผย ยอมรับ จริงใจ ไวต่อความรู้สึก มีความยุติธรรม เป็นต้น ความเอื้ออาทรเป็นลักษณะของการกระทำให้เกิดสัมพันธภาพถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ (Watson, 1988) การเรียนการสอนทางการพยาบาลประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ซึ่งการสอนการพยาบาลในภาคปฏิบัติ นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนในวิชาชีพพยาบาล ซึ่งนักศึกษาจะได้เรียนรู้และมีประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง โดยนำความรู้ทางทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านสติปัญญา ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ การฝึกปฏิบัติกับผู้ป่วยและผู้รับบริการในสภาพการปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์ที่เป็นจริง ทำให้นักศึกษามีโอกาสตัดสินใจทางการพยาบาล มีการเรียนรู้บทบาทและคุณลักษณะที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของวิชาชีพพยาบาล มีผลให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้การปรับตัวจากนักศึกษาสู่การเป็นพยาบาลประจำการ

โดยทั่วไปการฝึกปฏิบัติทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุขจะอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของวิทยาลัยพยาบาลและภายใต้การดูแลของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลของโรงพยาบาลที่เป็นแหล่งฝึกปฏิบัติ เพื่อที่จะบริหารจัดการเรียนการสอนให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของวิทยาลัยพยาบาลและตรงตามหลักสูตรการศึกษา (ธานี กล่อมใจ , 2542) โดยร่วมกับอาจารย์พยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลและพยาบาลประจำการที่จะทำหน้าที่เป็นพยาบาลพี่เลี้ยงทำหน้าที่สอนในคลินิก และดูแลนักศึกษาพยาบาลขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก ปัจจุบันการจัดการศึกษาภาคปฏิบัติของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น นอกจากจะมีอาจารย์นิเทศจากวิทยาลัยฯ นิเทศงานนักศึกษาขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาลในแหล่งฝึกปฏิบัติต่าง ๆ แล้ว ยังต้องอาศัยพยาบาลพี่เลี้ยงซึ่งเป็นพยาบาลประจำการของสถานที่ฝึกปฏิบัติ นั้น ๆ ช่วยในการนิเทศ ชี้แนะ แนะนำให้สามารถฝึกปฏิบัติการพยาบาลสถานการณ์ต่าง ๆ ในขณะที่ไม่มีอาจารย์นิเทศอยู่ประจำเช่น ในกรณีปฏิบัติงาน เวรบำบอดึก หรือในวันหยุดราชการ ต่างๆ เป็นต้น อีกทั้งเนื่องจากอัตราส่วนของอาจารย์ต่อนักศึกษายังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่เพียงพอ ภาระงานของอาจารย์พยาบาลมีมากบางครั้งทำให้ไม่สามารถอยู่ในเทศการฝึกปฏิบัติในคลินิกได้ตลอดเวลา พยาบาลพี่เลี้ยงจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านการศึกษาพยาบาลที่จะเอื้ออำนวย ส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน หรือจัดสิ่งแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้ให้เป็นไปในลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร (Parsons, 1995 ; ราศรี แก้วนพรัตน์ , 2537) ดังนั้นพยาบาลประจำการที่ปฏิบัติงานในคลินิกจึงมีบทบาทสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การแสดงบทบาทพยาบาลพี่เลี้ยง เพราะพยาบาลพี่เลี้ยงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาพยาบาลในด้านการพัฒนาการแสดงบทบาทพยาบาลวิชาชีพ ดังคำกล่าวที่ว่านักศึกษาพยาบาลจะเรียนรู้การปฏิบัติจากพยาบาลประจำการมากกว่าอาจารย์พยาบาล (ธานี กล่อมใจ , 2542) พยาบาลพี่เลี้ยงเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับนักศึกษาทำหน้าที่นิเทศดูแลชี้แนะให้คำปรึกษา คอยสอนเพื่อให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในบทบาทวิชาชีพ มีทักษะความชำนาญใน

การพยาบาลจะเป็นผู้สร้างเสริมประสบการณ์แก่นักศึกษาพยาบาลในการปฏิบัติงานตามขอบข่ายหน้าที่ของวิชาชีพการพยาบาลให้แก่ผู้รับบริการอีกทั้งเป็นบุคคลที่นักศึกษาพยาบาลมีปฏิสัมพันธ์ด้วยตลอดเวลาในขณะที่ฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิกจึงเป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และคุณลักษณะทางวิชาชีพอย่างไม่เป็นทางการ (ทัศนีย์ นนทะสร , 2538) หากพยาบาลที่เลี้ยงเป็นผู้ที่มีความเอื้ออาทรในการดูแลนักศึกษา ระหว่างฝึกภาคปฏิบัติงาน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านทักษะปฏิบัติการพยาบาลแก่นักศึกษาด้วยความรักความเมตตา และปรารถนาดีอย่างจริงใจ จะส่งผลให้นักศึกษาได้ซึมซับและเรียนรู้พฤติกรรมความเอื้ออาทรดังกล่าว และนำประสบการณ์ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติต่อบุคคลอื่น (Leininger, 1990) ทั้งนี้เพราะความ เอื้ออาทรเป็นสิ่งที่ผู้เคยได้รับหรือประสบมาแล้ว มักจะปฏิบัติตามหรือนำมาเป็นแบบอย่าง ดังนั้นในระหว่างฝึกปฏิบัติงานหากนักศึกษาเห็นแบบอย่างความเอื้ออาทรที่พยาบาลที่เลี้ยงปฏิบัติทั้งต่อตัวนักศึกษา ผู้ป่วยหรือผู้มารับบริการ ทำให้นักศึกษาได้รับรู้และซึมซับพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยง ทำให้มีความสุขในการฝึกปฏิบัติ สร้างความเชื่อมั่นในตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ เป็นพลังให้นักศึกษาเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาความสามารถของตนเองในวิชาชีพ และจะปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเอื้ออาทรเช่นกัน (สุพจน์ แก้วนาคดี, 2549) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าหัวใจสำคัญของการเป็นพยาบาลที่เลี้ยง คือ ความเอื้ออาทร ทั้งต่อนักศึกษา ผู้ป่วย ผู้รับบริการ เพื่อนร่วมงาน การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยง คือ การสอนในคลินิกที่ดีที่สุด จะเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักศึกษาในการปฏิบัติต่อไป จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเอื้ออาทร หรือ คำว่า Caring ในภาษาไทยได้มีนักวิชาการนิยมใช้คำว่า พฤติกรรมการดูแล หรือ พฤติกรรมความเอื้ออาทร คำนี้มีความหมายที่ลึกซึ้งในตัวเอง มีความเชื่อมโยงทางจิตใจที่สัมพันธ์กัน มีความรัก ความห่วงใย ความอบอุ่นใจ และเป็นทุกข์สุขด้วยเสมอ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้ Watson (1999) ให้ความหมายของ Caring หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการกระทำและแสดงความรู้สึกลักษณะอย่างจริงใจระหว่างบุคคล ที่ต่างก็มีศักยภาพและได้รับประโยชน์ร่วมกันในขบวนการดูแลเอื้ออาทร และ อารี ชิวเกษมสุข (2542) ให้ความหมายของพฤติกรรมความเอื้ออาทร หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่ช่วยเหลือ ประคับประคองและเอื้ออำนวยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและมีคุณค่า สอดคล้องกับ ชัยสุน ใจดี (2540) กล่าวว่าความเอื้ออาทรหมายถึงกระบวนการกระทำระหว่างบุคคล ที่ให้การช่วยเหลือบุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลให้ดำรงไว้ซึ่งความเป็นมนุษย์ การอยู่รอดชีวิต หรือเพื่อประจักษ์ประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง เป็นความรู้สึกที่มีร่วมกันระหว่างผู้ดูแลและผู้รับการดูแล เช่น การดูแลระหว่างเพื่อน การดูแลระหว่างบุคคลในครอบครัว เป็นต้น

ในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น ลักษณะวิชาจะเน้นการพยาบาลแบบองค์รวมโดยใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลสุขภาพ บนพื้นฐานทฤษฎีการดูแลด้วยความเอื้ออาทรแก่บุคคลทุกช่วงวัยที่มีปัญหาสุขภาพทุกระบบของร่างกาย การฝึกปฏิบัติในวิชานี้ได้จัดให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติในหอผู้ป่วยแผนกอายุรกรรมโรงพยาบาลขอนแก่น ซึ่งผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยหนักมีปัญหาซับซ้อน จัดให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติงานในเวรเช้า บ่าย ดึก ดังนั้น เวลาส่วนใหญ่ของการฝึกปฏิบัติงานในคลินิก นักศึกษาจะได้ฝึกปฏิบัติภายใต้การดูแลของพยาบาลที่เลี้ยง เนื่องจากอาจารย์ในเทศจะดูแลนักศึกษาเฉพาะในเวรเช้าของวันราชการเท่านั้น พยาบาลที่เลี้ยงจึงมีความใกล้ชิดในการดูแลนักศึกษาตลอดระยะเวลา 5 สัปดาห์ ของการฝึกปฏิบัติในรายวิชานี้ จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า พยาบาลที่เลี้ยงเป็นบุคคลสำคัญในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ พยาบาลที่เลี้ยงที่เน้นแนวคิดความเอื้ออาทรในการดูแลนักศึกษา ระหว่างฝึกปฏิบัติ จะเป็นแบบอย่างที่ดีและปลูกฝังพฤติกรรมความเอื้ออาทรให้กับนักศึกษา อีกทั้งก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ดีแก่นักศึกษา ทำให้นักศึกษาสำเร็จเป็นบัณฑิตพยาบาลที่มีความเอื้ออาทร สามารถดูแลผู้อื่นด้วยความเอื้อ

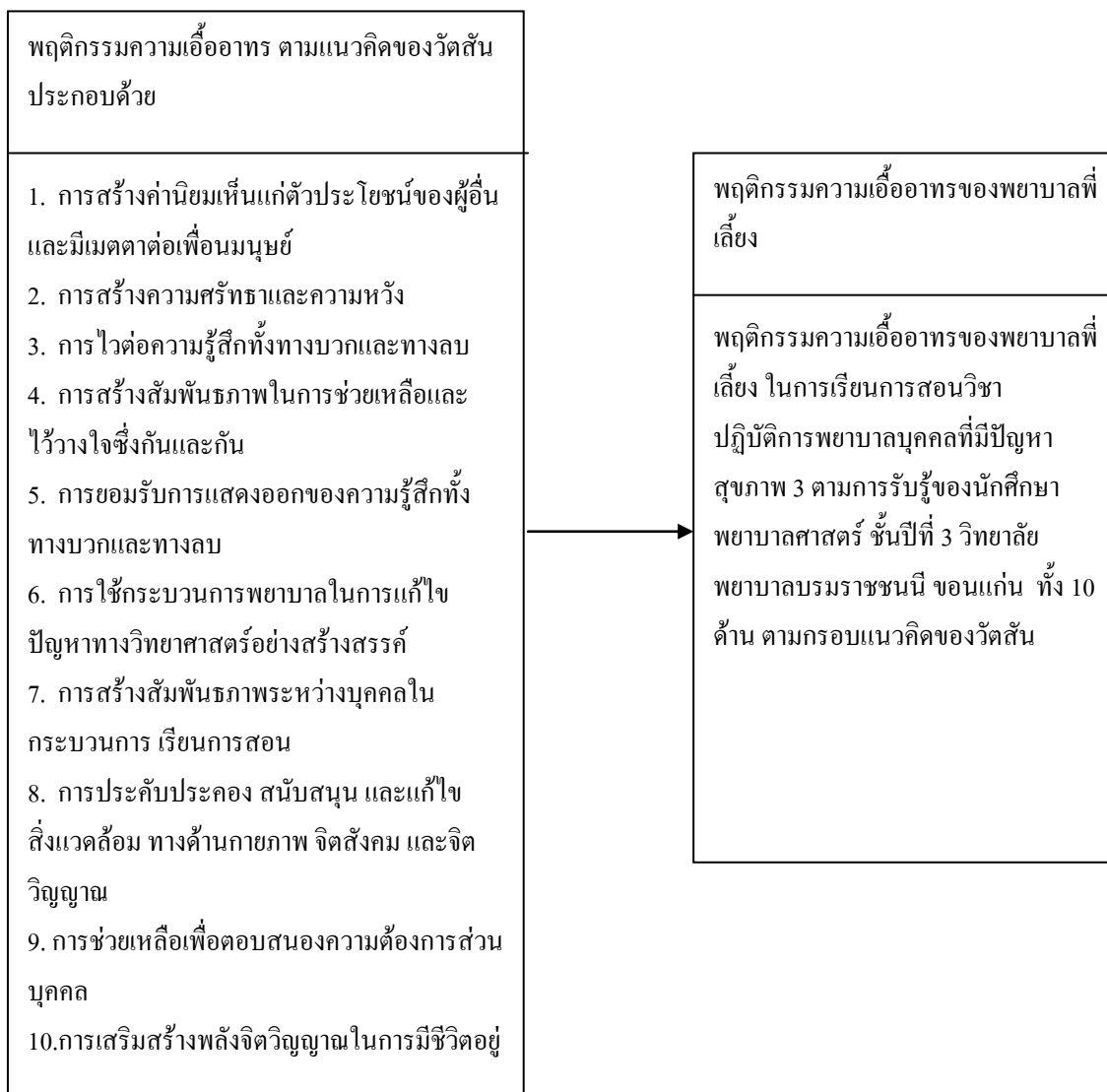
อาหาร เห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์ มีความรัก และเมตตาต่อผู้อื่น ดูแลผู้ป่วยและผู้รับบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ เข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น แต่ในปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนที่กล่าวถึงถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยง ดังนั้นเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนในคลินิก และพัฒนาพยาบาลที่เลี้ยงของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น ให้เป็นพยาบาลที่เลี้ยงที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของพยาบาลที่เลี้ยงในแหล่งฝึกปฏิบัติทุกระดับของวิทยาลัย ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ในเทศและผู้รับผิดชอบวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ซึ่งใช้การดูแลด้วยความเอื้ออาทรเป็นแกนสำคัญของลักษณะวิชา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของเอื้ออาทร จึงสนใจศึกษาพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนในคลินิก และพัฒนาพยาบาลที่เลี้ยง ให้นำความเอื้ออาทรมาใช้ในการดูแลนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีความสุขในการเรียนการสอนทั้งพยาบาลที่เลี้ยงและนักศึกษาผู้อยู่ในความดูแล และเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีความเอื้ออาทรของวัตสัน (Watson, 1988) ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคม โดยมีความเมตตา ความสนใจ ความเอาใจใส่เป็นพื้นฐาน เน้นความเป็นมนุษย์ โดยชี้ให้เห็นถึงองค์รวมของมนุษย์ที่ประกอบด้วย กาย จิต จิตวิญญาณ เป็นแก่นของตัวตน เป้าหมาย ของทฤษฎีนี้ คือ การช่วยให้บุคคลมีคุณภาพของกาย จิต และจิตวิญญาณ ในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ในตนเอง การเห็นคุณค่าของตนเองและการดูแลตนเอง เป็นการดูแลที่ต่างฝ่ายต่างเข้าใจเข้าถึงความรู้สึกและสัมผัสจิตใจของกันและกัน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ จนกระทั่งจิตวิญญาณของผู้ดูแลและผู้รับการดูแลหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างที่เรียกว่า “การดูแลแบบเอื้ออาทร” หรือ “Transpersonal caring” ซึ่งหมายถึงการดูแลที่เข้าใจถึงความรู้สึกของกันและกันหรือเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมความเอื้ออาทรในการดูแลของผู้ดูแล 10 ด้าน ได้แก่

1. การสร้างค่านิยมเห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่นและมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์
2. การสร้างความศรัทธาและความหวัง
3. การไว้วางใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น
4. การสร้างสัมพันธภาพในการช่วยเหลือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน
5. การยอมรับการแสดงออกของความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบ
6. การใช้กระบวนการแก้ไขปัญหาค
7. การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในกระบวนการเรียนการสอน
8. การประทับประคอง สนับสนุน และแก้ไขสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ จิตสังคมและจิตวิญญาณ
9. การช่วยเหลือเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล
10. การเสริมสร้างพลังจิตวิญญาณในการมีชีวิตอยู่

แสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชา ปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) ศึกษาพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น หลังสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติ ณ หอผู้ป่วยอายุรกรรมชาย 1,2 และอายุรกรรมหญิง 1,2 โรงพยาบาลขอนแก่นระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 - 28 เมษายน 2550

กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 จำนวน 75 คนที่ฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ปีการศึกษา 2550

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้เป็นแบบสอบถามโดยผู้วิจัย ปรับปรุงมาจากแบบสอบถามของ สุปจน์ แก้วบุคดี และสุจินดา ศรีสุวรรณ (2549) มีข้อความทั้งสิ้น 70 ข้อ 10 ด้านตามกรอบแนวคิดของวัตสัน แบบสอบถามที่สร้างขึ้นในครั้งนี้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ

- ระดับความถี่ของพฤติกรรมมากที่สุด (5 คะแนน)
- ระดับความถี่ของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นมาก (4 คะแนน)
- ระดับความถี่ของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นปานกลาง (3 คะแนน)
- ระดับความถี่ของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อย (2 คะแนน)
- ระดับความถี่ของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด (1 คะแนน)

โดยแปลผลคะแนนจากค่าเฉลี่ย เป็น 5 ระดับ ตามเกณฑ์ การแปลผลดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	แสดงว่าพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงอยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	แสดงว่าพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงอยู่ในระดับมาก
2.51 – 3.50	แสดงว่าพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงอยู่ในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	แสดงว่าพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงอยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.50	แสดงว่าพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและคณะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ในระหว่าง เดือนเมษายน – พฤษภาคม 2550 โดยข้อมูลเชิงคุณภาพบางส่วนเก็บระหว่างการฝึกปฏิบัติกับนักศึกษา และได้จากการสัมภาษณ์ขณะประเมินผลการฝึกหลังสิ้นสุดการฝึก ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยเก็บข้อมูลหลังสิ้นสุดการฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 ในแต่ละกลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาพยาบาลใช้ ความถี่ และร้อยละ
2. พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล ด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกเป็นรายข้อ รายด้าน และ โดยรวม

3. ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการพูดคุยสัมภาษณ์ และการเขียนตอบของนักศึกษาผู้วิจัย วิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

พบว่านักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 94.7) ที่เหลือเป็นเพศชาย (ร้อยละ 5.3) ในด้านอายุ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 มีอายุใกล้เคียงกัน ระหว่าง 20-22 ปี โดยกลุ่มอายุที่มากที่สุด คือ 21 ปี (ร้อยละ 62.7) และหอผู้ป่วยที่ฝึกปฏิบัติงานมี 4 แห่ง ได้แก่ หอผู้ป่วย อายุกรรมชาย 1 จำนวน 22 คน (ร้อยละ 29.3) หอผู้ป่วยอายุกรรมชาย 2 จำนวน 27 คน (ร้อยละ 26.0) หอผู้ป่วยอายุกรรมหญิง 1 จำนวน 13 คน (ร้อยละ 17.3) และ หอผู้ป่วยหญิง 2 จำนวน 13 คน (ร้อยละ 17.3)

ตอนที่ 2 พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มี ปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น ได้ ผลการวิจัยดังนี้

ค่าเฉลี่ยการพยาบาลด้วยความเอื้ออาทรของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$, $SD = 0.58$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลการช่วยเหลือที่ ใ่ว่างใจซึ่งกันและกัน ด้านที่เหลือมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผล พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงตามการรับรู้ ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3

การพยาบาลด้วยความเอื้ออาทร 10 ด้าน	\bar{x}	SD	การแปลผล
1. ด้านการสร้างค่านิยมเห็นแก่ประโยชน์ต่อผู้อื่น และมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์	4.32	0.39	มาก
2. ด้านการสร้างศรัทธาและความหวัง	4.32	0.41	มาก
3. ด้านการไวต่อความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น	4.15	0.60	มาก
4. ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพการช่วยเหลือที่ใ่ว่างใจซึ่งกันและกัน	4.52	0.57	มากที่สุด
5. ด้านยอมรับการแสดงออกถึงความรู้สึกทั้งทางบวก และทางลบ	4.08	0.60	มาก
6. ด้านการใช้กระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์	4.22	0.61	มาก
7. ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในกระบวนการเรียนการสอน	4.35	0.59	มาก
8. ด้านการปรับระดับประคองสนับสนุนและแก้ไขสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ จิต สังคมและจิตวิญญาณ	4.32	0.60	มาก
9. ด้านการช่วยเหลือเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล	4.36	0.59	มาก
10. ด้านการสร้างเสริมพลังจิตวิญญาณในการมีชีวิตรอยู่	4.43	0.50	มาก
พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงโดยรวม	4.39	0.58	มาก

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยรายชื่อ พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมี 11 ข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ พยาบาลที่เลี้ยงจำชื่อ นักศึกษาได้ ($\bar{x} = 4.53, SD = 0.66$) พยาบาลที่เลี้ยงมองและสบตามกับนักศึกษาด้วยสายตาที่เป็นมิตร ขณะพูดคุย ($\bar{x} = 4.52, SD = 0.57$) พยาบาลที่เลี้ยงพูดคุยกับนักศึกษาอย่างเป็นกันเองทั้งในและนอกเวลาปฏิบัติงาน ($\bar{x} = 4.60, SD = 0.56$) พยาบาลที่เลี้ยงพูดคุยกับนักศึกษาด้วยคำพูดที่สุภาพนุ่มนวลและให้เกียรติ ($\bar{x} = 4.58, SD = 0.57$) พยาบาลที่เลี้ยงสร้างบรรยากาศเป็นกันเอง ยิ้มแย้ม แจ่มใส สบตา มองหน้า ขณะพูดคุยกับนักศึกษา ($\bar{x} = 4.69, SD = 0.49$) พยาบาลที่เลี้ยงมีสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ($\bar{x} = 4.65, SD = 0.50$) พยาบาลที่เลี้ยงมีสัมพันธภาพที่ดีและเหมาะสมกับผู้รับบริการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ($\bar{x} = 4.60, SD = 0.54$) พยาบาลที่เลี้ยงให้ข้อมูลและคำแนะนำเกี่ยวกับการเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาลได้เหมาะสมกับผู้รับบริการเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา ($\bar{x} = 4.56, SD = 0.52$) พยาบาลที่เลี้ยงส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติการพยาบาลตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ ($\bar{x} = 4.57, SD = 0.60$) พยาบาลที่เลี้ยงปฏิบัติการพยาบาลตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา ($\bar{x} = 4.57, SD = 0.57$) และพยาบาลที่เลี้ยงส่งเสริมให้นักศึกษามีความซื่อสัตย์ทั้งต่อการปฏิบัติหน้าที่ ต่อตนเอง และผู้อื่น ($\bar{x} = 4.61, SD = 0.54$) หากเทียบค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุด พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พยาบาลที่เลี้ยงสร้างบรรยากาศเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส สบตา มองหน้า ขณะพูดคุยกับนักศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ พยาบาลที่เลี้ยงกระตุ้นให้เปิดเผยหรือเล่าระบายความรู้สึกของตนเองทั้งทางลบและทางบวก ($\bar{x} = 3.82, SD = 0.74$)

จากการสัมภาษณ์นักศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงที่นักศึกษาได้รับรู้ขณะฝึกปฏิบัติงาน รวมทั้งความรู้สึกและความประทับใจต่างๆ ที่มีต่อพยาบาลที่เลี้ยงมีข้อความที่นักศึกษาแสดงความรู้สึกถึงการรับรู้พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงไว้มีทั้งเหมือนและแตกต่างกันไป เช่น ตัวอย่างดังต่อไปนี้

“ รู้สึกอบอุ่นมากที่พี่ๆ คอยดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ”

“ ตั้งแต่ฝึกงานมามีครั้งหนึ่งที่รู้สึกมีความสุขมาก ไม่เครียด ไม่กดดันว่าขึ้นมา ward แล้วจะต้องถูกดุ ”

“ รู้สึกว่าปลอดภัย มีคนคอยดูแลตลอด พี่ๆ จะให้ตามไปด้วยเวลาทำกิจกรรมต่างๆ แล้วพี่ก็เปิดโอกาสให้ทำได้อย่างเต็มที่ เวิร์บ่าย เวิร์คก็ทำเหมือนกัน ”

“ ตอนแรกก็รู้ว่าต้องมาฝึกฝึก Med หนูเครียดมากเพราะรุ่นพี่บอกว่าคนไข้หนักๆ ทั้งนั้น กลัวว่าจะทำไม่ได้ แต่พอได้มาฝึกจริงๆ คนไข้ก็หนักจริงๆ แต่มีพี่กับอาจารย์คอยดูแลตลอด เวลาอาจารย์ไม่ขึ้นพี่ก็ดูแลพาทำกับคนไข้ อยู่มาได้ 2-3 เวิร์บ่ายก็ปรับตัวได้หายเครียด และมีความสุขกับการขึ้น ward ”

“ ไม่ว่าเวิร์บ่ายไหน ทั้งเช้า บ่าย ดึก พี่จะต้อง preconference กับนักศึกษาเสมอแม้บางเวิร์บ่ายที่ไม่มีอาจารย์ขึ้นก็ตาม พี่จะแนะนำว่าแผนการพยาบาลที่หนูเตรียมมาเหมาะกับคนไข้ไหม จะปรับอะไรบ้าง วันนี้มีอะไรที่ต้องดูแลคนไข้เป็นพิเศษไหม ทำให้มั่นใจก่อนที่จะไปดูแลคนไข้ และได้ความรู้มากขึ้น เข้าใจโรค และคนไข้มากขึ้น ”

“ พี่จะเป็นกันเองมาก เวลาเรียกชื่อก็เรียกชื่อเล่น พี่จำชื่อพวกเราได้ทุกคน ”

“ ที่ฝึก Med งานจะหนักมาก พวกเรายังไม่เคยเห็นว่าพี่จะอารมณ์เสีย พี่ก็ยังดูแลคนไข้ดี พูดกับคนไข้กับญาติก็ดีตลอด ”

“ เวลาที่พี่ๆ เขายุ่งถ้าน้องไปถามข้อมูลหรือสงสัยอะไรพี่ก็ไม่เฉยๆ ก็ตอบคำถามเสมอ ”

“ ถ้าเรียนจบแล้วหนูอยากมาทำงานที่นี่ หนูอยากจะทำเหมือนพี่เขา หนูรู้สึกว่าพี่ๆ เขาเก่งมากทำอะไรยากๆ ได้ตั้งหลายอย่าง ”

“ ตั้งแต่ขึ้นตึกมายังไม่เคยเห็นพี่หงุดหงิดใส่คนไข้หรือหงุดหงิดใส่นักศึกษาเลย ”

“ เวลาที่หนูทำอะไรไม่ถูกพี่ก็จะมาช่วยทำก่อน พี่จะไม่ว่าหนูต่อหน้าคน ไข่ หรือญาติ แต่หลังจากนั้นพี่ก็จะมาสอนทีหลังว่าเมื่อทำไม่อย่างไร ต้องปรับปรุงอะไร ทำให้หนูรู้สึกไม่ต้องอายคน ไข่ และรู้สึกว่าพี่ให้เกียรติหนู ”

“ พี่จะเน้นเรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพมาก โดยเฉพาะความซื่อสัตย์ บอกว่าถ้าใครทำอะไรผิดพลาดต้องให้รีบแจ้งพี่ อย่ากลัวความผิด เพราะถ้าคน ไข่ เป็นอะไรไป เราจะเสียใจ

“ ที่นี้ญาติจะมาเยี่ยมคน ไข่ เยอะมาก คน ไข่ 1 คนญาติไม่ต่ำกว่า 5-10 คน จะคอยมาถามข้อมูลตามอาการคน ไข่ พี่ๆก็จะให้ข้อมูลโดยไม่เคอะอะไรเลย สอนการดูแลการปฏิบัติตัวของคน ไข่ ”

“ พี่เขาเป็นตัวอย่างที่ดีให้หนูในหลายๆอย่าง เช่นการพูดคุยกับคน ไข่ การดูแลคน ไข่ การประเมินคน ไข่ เรื่องความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว บางทีก็ต้องลงเวรเช้าหน้อยก็ไม่เป็นไรต้องทำงานให้เรียบร้อยก่อน ”

จากข้อมูลต่างๆข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของนักศึกษาต่อพยาบาลพี่เลี้ยง ความประทับใจ รวมถึงการรับรู้พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลพี่เลี้ยงในหลายๆด้าน ทำให้โดยภาพรวมแล้วนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ที่ฝึกกรยาวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 รับรู้ถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลพี่เลี้ยงในหอผู้ป่วยอายุกรรมชาย 1 ,2 และหอผู้ป่วยอายุกรรมหญิง 1,2 ออกมาในระดับมากและรู้สึกมีความสุข ในขณะที่ฝึกปฏิบัติงานในรายวิชานี้แม่ลักษณะงานในหอผู้ป่วยจะหนักเพราะผู้ป่วยเป็นผู้ป่วยวิกฤตและมีปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อนก็ตาม

การอภิปรายผล

พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลพี่เลี้ยงในการเรียนการสอน วิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ขอนแก่น พบว่าค่าเฉลี่ยพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลพี่เลี้ยงตามการรับรู้ของนักศึกษา พบว่ามี 9 ด้าน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการสร้างสัมพันธภาพการช่วยเหลือที่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$) อีกทั้งค่าเฉลี่ยพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลพี่เลี้ยงโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$) ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่าพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลพี่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 นั้นอยู่ในระดับที่สูง ในทุกด้าน ทั้งนี้ เนื่องจากการรับรู้ซึ่งเป็นกระบวนการทางด้านความคิดและจิตใจของบุคคล เป็นการแสดงออกอย่างมีจุดหมายและแรงผลักดัน และยังเป็นการแสดงออกถึงความตระหนักในเรื่องต่างๆของบุคคลนั้น ซึ่งการรับรู้ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันออกไป ตามความรู้ ความคิด ประสบการณ์ที่ผ่านมามี รวมทั้งสิ่งที่นักศึกษาได้ประสบในระหว่างฝึกปฏิบัติงาน เพราะการฝึกปฏิบัติในวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 นักศึกษาจะมีโอกาสได้สัมผัสใกล้ชิดกับพยาบาลพี่เลี้ยง เช่นจากการร่วมจับชีพจรในเวร เช้า บ่าย ดึก การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในหอผู้ป่วย เช่น การประชุมปรึกษาหารือก่อนและหลังให้การพยาบาล การปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลต่างๆ เป็นต้น ซึ่งระยะเวลาในการฝึกปฏิบัติ 5 สัปดาห์ ต่อเนื่องกันในแต่ละกลุ่ม จึงเป็นผลให้นักศึกษาได้รับรู้ถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลพี่เลี้ยงได้เป็นอย่างดี ปัจจัยที่กล่าวมาเหล่านี้ เป็นปัจจัยทางจิตวิทยาที่มีผลต่อการรับรู้ เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเลือกสรรในการรับรู้ การที่นักศึกษารับรู้พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลพี่เลี้ยง ในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 อยู่ในระดับดีมาก ถึงมากที่สุด ในทุกด้านนั้น แสดงให้เห็นว่าพยาบาลพี่เลี้ยง ได้แสดงออกถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทรในระหว่างการเรียนการสอนในการฝึกปฏิบัติการ ให้นักศึกษาสัมผัสและรับรู้ได้เป็นอย่างดีผ่านพฤติกรรมที่หลากหลาย เช่นการพูดคุยด้วยถ้อยคำที่สุภาพ นุ่มนวลการมองสบตาด้วยสายตาที่เป็นมิตร การเต็มใจให้ความช่วยเหลือ การให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Watson (1988)

ที่ว่า การแสดงถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทรของบุคคลนั้น มีหลากหลายพฤติกรรมเช่น ความเข้าใจการให้เกียรติ ให้เวลา การยืดหยุ่น เปิดเผย จริใจ ไวต่อความรู้สึก มีความยุติธรรมเป็นต้น การที่พยาบาลที่เลี้ยงแสดงออกถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทรต่อนักศึกษาในระดับดีมากถึงมากที่สุดนั้น เกิดจากการที่พยาบาลที่เลี้ยงมีความพึงพอใจในการได้ดูแลนักศึกษา พยาบาลที่เลี้ยงจะพึงพอใจและมีความสุขสูงสุดหากนักศึกษาที่อยู่ในความดูแลสามารถปฏิบัติงานในคลินิก บรรลุวัตถุประสงค์ของรายวิชาหรือหลักสูตร รวมทั้งมีทักษะการปฏิบัติการพยาบาลที่เหมาะสมถึงศักยภาพของนักศึกษา มีคุณลักษณะ ที่จะ เป็นพยาบาลที่ดีในอนาคตได้สอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งทิพย์ พรหมบุตร และคณะ (2549) พบว่าพยาบาลที่เลี้ยงมีความพึงพอใจในระดับมาก จากการได้ดูแลนักศึกษาในการฝึกภาคปฏิบัติ เนื่องจากพยาบาลที่เลี้ยง รู้สึก มีส่วนร่วมในการพัฒนารุ่นน้องและวิชาชีพและมีความรักผูกพันกันในวิชาชีพมากขึ้น ซึ่ง Stevenson, etal (1995) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมและความรู้สึกของพยาบาลที่เลี้ยงในการดูแลนักศึกษาพยาบาลไว้ดังนี้ พยาบาลที่เลี้ยงจะแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดี และเกิดความพึงพอใจที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน และมีความภาคภูมิใจที่ตนมีส่วนทำให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพพยาบาล รวมทั้งมีความพอใจที่ได้เห็นความเจริญก้าวหน้าของนักศึกษาที่ตนช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับ Morrow (1984) ที่กล่าวว่า พยาบาลที่เลี้ยงจะรู้สึกพึงพอใจ และแสดงออกซึ่งพฤติกรรมดูแลนักศึกษาเป็นอย่างดีเมื่อได้มีส่วนร่วมในการดูแลนักศึกษา และได้เฝ้าดูการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ และเห็นความก้าวหน้าของนักศึกษาที่ตนเองดูแลจากเดิมที่อาจไม่มี ความรู้ และ ประสบการณ์ จนกระทั่งมีพัฒนาการทั้งด้านความรู้ และทักษะทางการพยาบาลและสามารถจัดการกับงานที่ซับซ้อนได้

จากผลการวิจัยพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาล บุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 3 พบว่า ด้านที่มีระดับคะแนนสูงสุดในระดับมากที่สุดมีเพียงด้านเดียว คือด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพการช่วยเหลือที่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และเมื่อพิจารณา ระดับคะแนนในรายข้อก็จะสอดคล้องกัน โดยคะแนนในรายข้อในด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพการช่วยเหลือที่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกือบทุกข้อจะมีคะแนนในระดับมากที่สุดเช่นกัน เช่นในข้อพยาบาลที่เลี้ยงจำชื่อนักศึกษาได้ พยาบาลที่เลี้ยงพูดคุยกับนักศึกษาอย่างเป็นกันเองทั้งในและนอกเวลาปฏิบัติงาน พยาบาลที่เลี้ยงมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงานเป็นตัวอย่างที่ดีกับนักศึกษา พยาบาลที่เลี้ยงให้ข้อมูลและคำแนะนำเกี่ยวกับการเจ็บป่วย การรักษาพยาบาล ได้เหมาะสมกับผู้รับบริการ เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา และข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ พยาบาลที่เลี้ยงสร้างบรรยากาศเป็นกันเอง ยิ้มแย้ม แจ่มใส สบตา มองหน้า ขณะพูดคุยกับนักศึกษา ซึ่งการที่พฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพการช่วยเหลือที่ไว้วางใจซึ่งกันและกันมีระดับคะแนนสูงนั้น แสดงว่า นักศึกษาได้รับรู้ถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยง ในด้านนี้เป็นอย่างดี ทำให้ซึมซับ ได้รับรู้และสัมผัสได้จากความรู้สึกของตนเอง ซึ่งการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างพยาบาลที่เลี้ยงกับนักศึกษา ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการที่จะพัฒนาและเรียนรู้ในเรื่องอื่นๆ ได้ง่ายขึ้น เนื่องจากการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกันทำให้เกิดความไว้วางใจ และช่วยเหลือกันระหว่างพยาบาลที่เลี้ยงกับนักศึกษา การแสดงออกซึ่งสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างพยาบาลที่เลี้ยงกับนักศึกษาจึงเป็นพฤติกรรมความเอื้ออาทรในลำดับแรกที่จะนำไปสู่พฤติกรรมความเอื้ออาทรในเรื่องอื่น ซึ่ง Watson(1988) กล่าวว่า ความเอื้ออาทรเป็นลักษณะของการกระทำที่ทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปอีกบุคคลหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ Morrow (1984) ที่กล่าวว่า พยาบาลที่เลี้ยงก็คือพยาบาลประจำรศคนหนึ่งที่จะต้องแสดงบทบาทหน้าที่ในความเป็นครู ซึ่งจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ นักศึกษาพยาบาล ระบบพยาบาลที่เลี้ยงจึงเป็นสัมพันธ์ภาพแบบตัวต่อตัว ระหว่างพยาบาลที่มีทักษะทางคลินิกกับนักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงาน ซึ่งต้องให้ความร่วมมือ

ช่วยเหลือ ในการให้การพยาบาลผู้ป่วย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้นักศึกษาพยาบาลมีความรู้ ทักษะ และการตัดสินใจที่ดี และถูกต้อง และ ferguson(1996) กล่าวว่าพยาบาลที่เลี้ยงจะต้องมีพื้นฐานทักษะทางคลินิกเป็นอย่างดี มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพยาธิสภาพของโรคมีความรู้ด้านจิตสังคม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการพยาบาลแก่ผู้ป่วย และต้องเป็นผู้มีสัมพันธภาพที่ดีกับทุกคน เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักศึกษา เพราะพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของพยาบาลที่เลี้ยงจะถูกสังเกตและเลียนแบบจากนักศึกษาพยาบาล ดังนั้นพยาบาลที่เลี้ยงจะต้องมีความมั่นใจในตนเอง เป็นต้นแบบแก่นักศึกษาในทุกเรื่อง มีความเต็มใจให้นักศึกษาสังเกตพฤติกรรมและเลียนแบบ

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพฤติกรรมความเอื้ออาทร ในทุกด้าน ทุกเรื่อง ของพยาบาลที่เลี้ยงที่แสดงออกมาทั้งต่อนักศึกษาพยาบาล ต่อผู้ป่วย หรือเพื่อนร่วมงานทุกระดับ จึงอยู่ในการสาขาคาและรับรู้ของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งพร้อมจะรับรู้และลอกเลียนแบบในพฤติกรรมความเอื้ออาทรเหล่านั้น และนำประสบการณ์ที่ได้รับไปสู่การปฏิบัติต่อบุคคลอื่น (Roach,1987) พยาบาลที่เลี้ยงจึงควรเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ ของการแสดงออกซึ่งความเอื้ออาทรเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพยาบาลที่เลี้ยง เป็นสิ่งสำคัญที่พยาบาลที่เลี้ยงต้องคำนึงถึง เพราะพยาบาลที่เลี้ยงจะเป็นตัวแบบให้นักศึกษาเกิดการเลียนแบบพฤติกรรม ซึ่งการที่พยาบาลที่เลี้ยงมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักศึกษาจึงเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ใกล้ชิดกับพยาบาลที่เลี้ยงมากขึ้น จึงเป็นการลดช่องว่างระหว่างพยาบาลที่เลี้ยงกับนักศึกษาพยาบาล นักศึกษาสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ จากพยาบาลที่เลี้ยงได้หลากหลายทางทั้งจากการสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรม การพูดคุยซักถาม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระดับพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในทุกด้านจะอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด แต่หากเทียบค่าเฉลี่ยรายด้านในแต่ละด้านพบว่า มี 2 ด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยง ตามการรับรู้ของนักศึกษาที่น้อยกว่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการยอมรับการแสดงออกถึงความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบ และด้านการไวต่อความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ซึ่งถ้าหากพิจารณาจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ในการฝึกภาคปฏิบัติแล้ว มีปัจจัยหลายประการที่อาจทำให้พยาบาล ที่เลี้ยงแสดงพฤติกรรมความเอื้ออาทรในด้านดังกล่าวออกมาได้น้อยกว่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ พยาบาลที่เลี้ยงใน หอผู้ป่วยอายุรกรรมโรงพยาบาลขอนแก่น มีภาระงานและหน้าที่ความรับผิดชอบมาก ภาระงานหลักจะเป็นการให้การพยาบาลผู้ป่วย ซึ่งมีจำนวนมากเมื่อเทียบกับสัดส่วนของพยาบาล และเป็นผู้ป่วยที่มีอาการหนักมีปัญหาซับซ้อนเร่งด่วน เวลาส่วนใหญ่ของการปฏิบัติงานจึงอยู่กับการดูแลผู้ป่วยและการพูดคุยกับนักศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วยและความรู้ที่เกี่ยวข้องมากกว่าเรื่องอื่นๆ จึง ทำให้มีเวลาในการเข้าถึงความรู้สึกของนักศึกษาได้ไม่เต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธานีกล่อมใจ (2542) พบว่า มีปัจจัยหลายด้านที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือการแสดงบทบาทที่เลี้ยงของพยาบาลประจำการ เช่น ปัจจัยด้านการจัดสรรเวลาในการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพในหอผู้ป่วย เป็นต้น และจากการศึกษาของ Baillie (1994) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของพยาบาลที่เลี้ยงคือไม่มีเวลาเพียงพอ การแบ่งการศึกษาเป็นหลายชุดหลายกลุ่ม ตามความต้องการของฝ่ายการศึกษาที่มากเกินไป และขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีทำให้พยาบาลที่เลี้ยงไม่สามารถแสดงออกถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทร ในด้านการยอมรับการแสดงออกถึงความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบ และด้านการไวต่อความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ได้อย่างเต็มที่อย่างที่ควรจะเป็น จึงเป็นสิ่งที่ต้องหาแนวทางร่วมกันพัฒนาระหว่างฝ่ายการศึกษาและแหล่งฝึกปฏิบัติเพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้พยาบาลที่เลี้ยงแสดงบทบาทและพฤติกรรมความเอื้ออาทรในการดูแลรักษาระหว่างฝึกภาคปฏิบัติได้อย่างเต็มศักยภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ จากผลการวิจัยรายข้อยังพบว่านอกจากข้อที่เกี่ยวกับด้านการสร้างสัมพันธภาพการช่วยเหลือที่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ที่มีคะแนนพฤติกรรมความเอื้ออาทรในระดับมากที่สุดดังที่กล่าวไปแล้วนั้น มีข้อที่มีคะแนนพฤติกรรมความเอื้ออาทรในระดับมากที่สุดอีก 3 ข้อ ซึ่งอยู่ในด้านการเสริมพลังจิตวิญญาณในการมีชีวิตอยู่ ได้แก่ พยาบาลที่เลี้ยงส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติกรพยาบาลตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาลที่เลี้ยงปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา และพยาบาลที่เลี้ยงส่งเสริมให้นักศึกษามีความซื่อสัตย์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งการแสดงออกถึงพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในเรื่องที่เกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพนี้ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้นักศึกษารับรู้ได้อย่างชัดเจน ทำให้การประเมินพฤติกรรมในข้อนี้ออกมาในระดับคะแนนมากที่สุด นั่นแสดงให้เห็นถึงการที่พยาบาลที่เลี้ยงมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในการปฏิบัติงานตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ และต้องการให้นักศึกษาพยาบาลได้เห็นความสำคัญและตระหนักในเรื่องดังกล่าวเช่นกัน และเป็นการชี้ให้เห็นว่าพยาบาลที่เลี้ยงรับรู้บทบาทของตนเองในด้านวิชาชีพ มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติเชิงวิชาชีพและมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างที่ดีให้นักศึกษาได้ซึมซับบทบาทและการแสดงออกพฤติกรรมความเอื้ออาทรพยาบาลที่เลี้ยง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธานี กล่อมใจ (2542) ที่กล่าวว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมหรือบทบาทครูที่เลี้ยงของพยาบาลประจำการมีหลายประการ เช่น การรับรู้บทบาทในวิชาชีพ ทัศนคติต่อการปฏิบัติวิชาชีพ และความภาคภูมิใจในวิชาชีพ เป็นต้น และพจนา ปิยะปกรณชัย (2538) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้พยาบาลประจำการมีลักษณะเป็นครู และพยาบาลที่ดี การมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพพยาบาลจะทำให้พยาบาลประจำการเกิดความสำนึกในคุณค่าของตนเองต่อการปฏิบัติตนตามบทบาทวิชาชีพ มีความรักและต้องการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวิชาชีพ อีกทั้งมีความต้องการพัฒนาวิชาชีพและพร้อมที่จะถ่ายทอดคุณลักษณะทางวิชาชีพให้นักศึกษาพยาบาล ซึ่งเป็นสมาชิกรุ่นใหม่ต่อไป ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงเกี่ยวกับเรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพและคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ดังกล่าว จึงเป็นพฤติกรรมความเอื้ออาทรที่เป็นตัวแบบในการทำหน้าที่ถ่ายทอดคุณลักษณะทางวิชาชีพการพยาบาล ทำให้นักศึกษาเกิดแรงจูงใจ มีความรักและผูกพันในวิชาชีพ จากความศรัทธาที่ได้เห็นการปฏิบัติตนที่ดีงามของพยาบาลที่เลี้ยงที่เป็นรุ่นพี่ในวิชาชีพ จึงถือได้ว่าเป็นการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักศึกษาในการเรียนภาคปฏิบัติได้อีกทางหนึ่ง เป็นการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีเชิงวิชาชีพแก่สมาชิกทางการพยาบาล จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยงในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น ตามการรับรู้ของนักศึกษาในแต่ละรายวิชาหรือกลุ่มวิชา
2. ควรศึกษาพฤติกรรมความเอื้ออาทรของพยาบาลที่เลี้ยง ในการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ แบบเจาะลึกเชิงคุณภาพ
3. ควรศึกษาความต้องการการพัฒนาศักยภาพพยาบาลที่เลี้ยงเพื่อสร้างหลักสูตรในการพัฒนาพยาบาลที่เลี้ยงให้มีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณพยาบาลที่เลี้ยงประจำแผนกอายุรกรรมชาย โรงพยาบาลขอนแก่นทุกท่านที่ให้การดูแลช่วยเหลือนักศึกษาเป็นอย่างดี ขอขอบคุณนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ที่ตั้งใจฝึกปฏิบัติงานและให้การดูแลผู้ปวยอย่างเต็มความรู้ความสามารถและร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ทักษิณี นนทะสร.(2538). Preceptor : การจัดการเรียนการสอนทางภาคคลินิก. วารสารการศึกษาพยาบาล.6(1): 65-71.
- ธานี กล่อมใจ. (2542). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทครูพี่เลี้ยงของพยาบาลประจำการในโรงพยาบาลแหล่งฝึก
หลักของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.วิทยานิพนธ์
ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการพยาบาล บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พจนา ปิยะปรณชัย.(2538). การจัดการเรียนการสอนในคลินิกของวิชาชีพการพยาบาล. วารสารการศึกษาพยาบาล,
6(1): 29-34.
- ราศรี แก้วนพรัตน์.(2537). ความคิดเห็นของพยาบาลฝ่ายบริการพยาบาล โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ต่อการศึกษา
ภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลบนหอผู้ป่วย. วารสารพยาบาล, 43(1): 22-38.
- รุ่งทิพย์ พรหมบุตร.(2549). รายงานการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของพยาบาลพี่เลี้ยง ในการเรียนการสอนวิชา
ปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพ 3 ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 .วิทยาลัยพยาบาล
บรมราชชนนี ขอนแก่น . อัดสำเนา
- ยี่สุน ใจดี. (2540). การปฏิบัติการพยาบาลที่เป็นการดูแลเอาใจใส่ในโรงพยาบาลรามธิบดี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุพจน์ แก้วบุคดี และสุจินดา ศรีสุวรรณ.(2549).รายงานวิจัยเรื่องพฤติกรรมความเอาใจใส่ของอาจารย์พยาบาลในการ
เรียนการสอนภาคปฏิบัติ ตามการรับรู้ของอาจารย์พยาบาลและนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรม
ราชชนนี ขอนแก่น. อัดสำเนา.
- อารี ชิวเกษมสุข.(2542). การนำทฤษฎีการดูแลมนุษย์ของวัตสัน ไปใช้ในการเรียนการสอนทางการพยาบาล. วารสาร
พยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 11 (1) : 6-19.
- Baillie,L. (1994). Nurse teachers feeling about participating in clinical practice:An exparatory study. **The Journal of
Advance Nursing**, 20(1): 150-159.
- Ferguson,L.M. (1996). Preceptors need for faculty support. **Journal of Nursing Staff Development**,12(2):73-80.
- Leininger M.(1990). **The caring imperative in education**. New York : National league for nursing .
- Morrow,H.L.(1984). **Preceptorship in nursing staff development**.Rrckville, Maryland: Aspen syatem Corporation.
- Parsons,M.(1995). **Preceptor: The McMaster University School of Nursing Experience**.n.p.
- Roach M.S.(1987). **The human act of caring : A blueprint for the health professions**. Ottawa : Canadian
hospital association .
- Stevenson,B.D. et al.(1995) . The preceptor experience.A Qualitative study of perception of nurse preceptor
regarding the preceptor role. **Journal of Nursing staff development**,11(3) 160-165.
- Watson J.(1988). **Nursing : Human science and human care**. New York : National league for nursing .
- , (1999). **Nursing : The Philosophy and science for caring**. Colorado : Colorado Associated university
Press.